

ATT TÄNKA KRISTET OM KÄRLEK OCH SEXUALITET

Espen Ottosen

*Espen Ottosen har sedan 2003 varit informationschef på Norsk Luthersk Misjonssamband. Han är utbildad teolog och filosof och har genom åren skrivit en rad böcker och artiklar – däribland boken **Mine homofile venner**, som handlar om kristna homosexuella som har valt att inte gå in i någon samkönad sexuell relation.*

Att vara kristen och skriva om sex innebär flera utmaningar. För det första är det många som menar att kristna är onaturligt upptagna av frågor som handlar om sex. De undrar hur man kan vara mer upptagen av människors sexliv än av att miljontals människor lider, svälter och dör.

Förhoppningsvis bygger frågan på ett missförstånd. Kristna bör inte vara mer upptagna av etiska samlivsfrågor än andra viktiga spörsmål. Om det verkar så, hoppas jag att det snarare handlar om vad medierna är upptagna av än om vad kristna faktiskt tycker om olika saker i etiska debatter.

För det andra menar många att kristna bara är upptagna av att säga nej när det är fråga om sex. Handlar det om sex före äktenskapet, homo-

sexualitet eller samboskap riktas uppmärksamheten mot dem som väljer fel utifrån Bibelns riktlinjer. Varför kan man inte bara låta folk vara i fred med sin sexualitet och göra sina val utan att sätta sig till doms över dem?

I det här kapitlet har jag inte tänkt gå på djupet i de enskilda frågor som så ofta dominerar debatten om sexualitet, kärlek och samliv. I stället vill jag ta ett steg tillbaka och säga något allmänt om sex utifrån ett kristet tänkesätt. Det beror på att jag är övertygad om att skillnaderna mellan en kristen förståelse av sex och kärlek och vår tids dominerande tänkesätt är mer grundläggande än vad många förstår.

SEX BERÖR OSS ALLA

Jag tror att det är helt fel att kristna skulle vara alltför upptagna av sex. För sex angår oss alla. Och vår sexuella längtan, våra sexuella begär och erfarenheter kan både skänka oss mycket glädje – och skapa stora problem.

Likväl är det möjligt att tala om sexualitet på ett sådant sätt att vi skapar missförstånd. Det är till exempel inte bra om vi i vår förkunnelse bara använder exempel som rör sexualetik, när vi ska säga något om vad som är fel eller syndigt. När Bibeln talar om rätt och fel och varnar oss för att kränka Gud och medmänniskor, handlar många texter om helt andra saker än sex.

Inte minst finns det många varningar i Bibeln om pengar. Kanske är det alltför sällan som vi lyfter fram dessa. ”Ni kan inte tjäna både Gud och mammon”, sade Jesus (Matt 6:24). ”Kärleken till pengar är roten till allt ont”, hävdade Paulus (1 Tim 6:10). Dessutom finns det varningar för förtal, girighet, högmod och väldigt mycket mer.

Ändå tvivlar jag starkt på att det pratas särskilt mycket om sex i våra talarstolar i kyrkor och bönhus. Det beror inte minst på att ämnet är väldigt personligt. Det finns många problemställningar knutna till glädjen, problemen och utmaningarna med sexualiteten som inte är så lätta att beröra från en talarstol.

Det handlar också om att vi är så olika i fråga om sexualitet och samliv. Några är gifta och vill ha mer sex i äktenskapet, medan andra känner sig pressade att ha sex. Andra är ensamstående och saknar i olika hög grad någon att dela livet med. Några har begått sexuella handlingar som

de skäms för. Några har upplevt ett sexuellt svek som väldigt jobbigt – kanske var det otrohet, kanske någon form av sexuell kränkning. Och ganska många tänker att deras sexuella känslor är annorlunda, kanske för att de känner en homosexuell längtan eller för att de tycker att sexuell samliv verkar ointressant.

Vi kommer alltså inte förbi att sex upplevs som viktigt för de flesta. Det är inte bara kristna som tycker så. Tvärtom används sex och nakenhet för att sälja det mesta i vår tid – bilar, semestrar och tidningar. Pornografi är en miljardindustri. Filmer och tv-serier tar ofta upp frågor som handlar om sexualitet och samliv. Det stämmer helt enkelt inte att kristna är mer upptagna av sex än resten av befolkningen. Däremot är det så att Bibeln har vissa andra värderingar än de som förmedlas i filmer, veckotidningar och på tv. Därför är det naturligt att vi i kyrkan lägger fram vår specifika syn på sex.

DEN SEXUELLA REVOLUTIONEN

Om vi tittar på utvecklingslinjen råder det inget tvivel om att det de senaste decennierna har skett en sexuell revolution. En viktig orsak till detta är framväxten av säkra preventivmedel (och möjligen att man, åtminstone delvis, har accepterat abort). Kort sagt har det blivit mer accepterat och allt vanligare att människor har flera sexualpartners och skiljer mellan sex och troget samliv.

För klassiskt troende kristna är det viktigt att möta den sexuella revolutionen med att hålla fast vid att sex hör ihop med plikt och trofasthet, och att äktenskapet enligt kristen etik därmed blir den enda ramen för sexuell samliv. En sådan syn är inte sexualfientlig. Det kan vara värt att nämna att den sexuella revolutionen inte har levererat vad den utlovat: mer och bättre sex.¹ Tvärtom har nordbor antagligen mindre sex i dag än vad de hade för femtio år sedan.²

Detta betyder emellertid inte att alla följer av den sexuella revolutionen bör förkastas av kristna. Ökad öppenhet om sexualitet har i mångt och mycket varit något positivt. Sex handlar om mycket mer än fortplantning, och den sexuella revolutionen har också lett till ett konstruktivt fokus på skillnaden mellan mäns och kvinnors sexualitet. Kristna bör även se värdet av att homosexuella och andra sexuella minoriteter möts med respekt.

Trots att det finns betydande skillnader mellan en kristen sexualmoral och den sexualmoral som låg till grund för den sexuella revolutionen, finns det också viktiga likheter. Vi är överens om att tvång och sex inte hör samman och att sexuella kränkningar (allt ifrån våldtäkt till sexuella trakasserier) är ett stort problem. I Sverige är sexköp förbjudet, något som kristna i hög grad uppfattar som bra.

Inbyggd i den sexuella revolutionen finns det dock sådant som kan kallas allmän sexualliberalism. Mottot "Har du lust så har du lov" gäller så länge som det rör sig om frivilligt sex mellan vuxna. Med en sådan utgångspunkt accepteras tillfälligt sex, sex mellan flera personer, öppna äktenskap och mycket annat. Några menar att sexualliberalismen också innebär ett ja till prostitution – alltså under förutsättning av frivillighet och att alla inblandade är vuxna. (Men hur "frivillig" är egentligen prostitution för till exempel fattiga kvinnor?)

Vi lever i ett pluralistiskt samhälle, och kristna bör ha en avslappnad inställning till att alla människor inte vill leva efter kristen sexualmoral. Samtidigt medför sexualliberalismen en del problem. Liberalismens motto kan formuleras som "min frihet slutar där din frihet börjar", och det låter ju fint. Men i praktiken är det inte alltid så lätt att slå fast var min medmänniskas frihet slutar och min egen börjar. Faktum är att det mesta som andra människor gör på det sexuella området berör oss på ett eller annat sätt. Måste jag till exempel acceptera att andra män gör närmanden mot min fru därför att dessa män vill ha tillfälligt sex?

Faktum är också att det inte alltid är självklart när vi har att göra med sexuella trakasserier. Accepterar vi tillfälligt sex, måste vi väl också acceptera att en del efterfrågar just detta? Nu är det säkert så att de flesta som är på jakt efter en flyktig sexuell förbindelse är bra på att läsa av signalerna. Men det råder knappast något tvivel om att en del misslyckas med detta och då upplevs som obehagligt påträngande. Som någon har sagt: "När en attraktiv man stöter på någon är det flörtande. När en mindre attraktiv man stöter på någon är det trakasseri."

BEHOVET AV KÄRLEK OCH SEX

Det är inte särskilt kontroversiellt att hävda att människor har sexuella behov. Däremot är det problematiskt att jämföra sexuella behov med andra mänskliga behov – till exempel av mat eller sömn. Vi människor

klarar oss nämligen inte utan mat och sömn. Men vi kan leva goda liv utan att gå in i ett sexuellt förhållande.

Saken är den att nästan alla människor – mer eller mindre och under kortare eller längre tid – måste leva utan att få sina sexuella begär tillfredsställda. De som går in i ett troget parförhållande kommer att uppleva att sjukdom, graviditet, barnafödande och ibland resande pausar sexlivet i veckor, bitvis i månader. Och många kan som väl är vittna om att livet för den skull inte blir omöjligt att leva.

Kristna bör akta sig för att bagatellisera vikten av människors sexuella längtan och drifter. I olika situationer kan det upplevas som väldigt jobbigt att avstå från ett sexuellt förhållande. Men det är en viktig skillnad mellan att hävda att det är svårt och att det är omöjligt. Om sexuella behov upplevs som helt grundläggande, blir en naturlig konsekvens att vi gör sex till ett slags mänsklig rättighet. I nordiska länder hävdas det bland annat att människor med fysiska handikapp ska ha rätt att köpa sexuella tjänster. Alternativet är att beröva dem ett värdigt liv.

I en sådan situation är den kristna förståelsen av sex väsentligt anorlunda. Medan många i vårt sekulära samhälle verkar tänka att livets stora mening är kärleken mellan två människor – inklusive den sexuella intimiteten – bör kristna hålla fast vid att även människor som av en eller annan anledning inte lever i ett parförhållande ändå kan uppleva livet som gott och meningsfullt.

Enligt Bibeln levde Jesus som ensamstående. Han blev aldrig gift, gick aldrig in i något sexuellt förhållande (även om det vimlar av populärkulturella spekulationer och teorier bland annat om hans påstådda förhållande med Maria Magdalena). I den kristna tron var Jesus fullt ut människa. Om vi kopplar samman sann mänsklighet med möjligheten att leva i ett kärleksförhållande, berövar vi alltså Jesus sann mänsklighet.

SEXUALITETENS SYFTE

Efter att Gud skapat världen slås det fast att det som Gud hade gjort "var mycket gott" (1 Mos 1:31). En del av det fantastiska som Gud hade skapat var sexualiteten. Detta framgår tydligt av berättelsen om hur de första människorna skapades. Det första som Gud säger till människan efter att ha skapat henne "som man och kvinna" är detta: "Var fruktsamma och föröka er, uppfyll jorden och lägg den under er" (1 Mos 1:27).

Således ser vi att sexualitetens syfte också kopplas samman med möjligheten att få barn. I dag är det måhända enkelt att i ett västerländskt sammanhang – på grund av framväxten av säkra preventivmedel och abort – lösgöra sexualitet från fortplantning. Men i ett bibliskt perspektiv blir det fel att göra sexualitet enbart till en fråga om njutning och fysisk tillfredsställelse.

Detta blir ännu tydligare i Första Mosebokens andra kapitel, där äktenskapet instiftas med orden: "Därför ska en man lämna sin far och sin mor och hålla sig till sin hustru, och de ska bli ett kött" (1 Mos 2:24). Det råder inget tvivel om att uttrycket "ett kött" också syftar på den sexuella föreningen mellan man och kvinna. Men de två som gifter sig hör också samman på ett annat vis. De lämnar sin ursprungliga familj, sin far och sin mor, och skapar en ny familj.

Den bibliska visionen av sexualiteten är att den bygger en långsiktig relation mellan en man och en kvinna. Relationen berör ande, själ och kropp. Därför är inte otrohet någon bagatell ur ett bibliskt perspektiv. Paulus förklarar det så här: "Vet ni inte att den som förenar sig med en sköka blir till en enda kropp med henne? Det heter ju: *De två skall bli ett*" (1 Kor 6:16).

I Bibeln är gott sex först och främst det som stärker och bygger kärlek och samhörighet. Det betyder att sexualiteten är något mer än bara fortplantning. Bibeln kritiserar inte det sexuella begäret som sådant. Tvärtom finns det flera bibeltexter som ger en positiv bild av sexualitetens njutning: "Må din källa vara välsignad. Gläds åt din ungdoms hustru, den älskliga hinden, den vackra gasellen. Må hennes bröst alltid vara din lust, hennes kärlek alltid berusa dig. Varför skulle du berusas av en annan kvinna och lämna en främmande, min son?" (Ords 5:18–20).

När begäret, längtan och det sexuella intresset riktas mot den äkta hälften är sexualiteten alltså en gåva från Gud. Samtidigt varnar Bibeln för att rikta begäret mot andra. Jesus säger detta i skarpa ordalag: "Den som ser med begär på en kvinna har redan begått äktenskapsbrott med henne i sitt hjärta" (Matt 5:28). Det är mot bakgrund av denna och flera andra texter som pornografi är problematiskt utifrån en kristen etik. Då riktas nämligen begäret mot en annan person än den man är gift med.

Nu är det ju så för de flesta av oss att vi har sexuella behov och känner sexuell längtan. Och ingen av oss är i syndens värld född monogam. På det viset är det inte syndigt att fascineras och attraheras av en person

som man inte är gift med. Både den som är ensamstående och den som är gift kan uppleva detta. Frågan är däremot när denna attraktion blir något som man ger näring.

SEXUALITET OCH IDENTITET

Så här långt har jag använt ordet "sex" några gånger. Jag tror nog att läsarna upplever det som tämligen naturligt. Men det kan vara intressant att påpeka att det inte står i Bibeln. Ordet existerar varken på grekiska eller på hebreiska. Är det helt säkert att man bör använda det då?

Det är självklart så att Bibeln talar om sexuella relationer. "Mannen låg med sin hustru Eva, och hon blev havande och födde Kain", står det i Första Moseboken 4:1. "Ligg med mig", säger Potifars hustru till Josef i Första Moseboken 39:7. Även andra ord kan användas, men det finns alltså inget ord som kan direktöversättas med "sex". Detsamma gäller för övrigt också latin och andra gamla språk.

Många tänker att ordet fungerar bra därför att det är uppenbart vad det betyder. Men är det så? Många av oss minns Bill Clintons påstående från 1998: "I did not have sexual relations with that woman." Senare kom det fram att presidenten menade att han talade sanning eftersom han inte hade haft samlag med Monica Lewinsky. Han medgav dock andra sexuella aktiviteter.

Hur som helst bör vi lägga märke till att "sex" i dag kan betyda väldigt olika saker. Det kan handla om aktiviteter som involverar två, tre eller flera personer. Det behöver inte innebära samlag utan kan även användas om andra sexuella handlingar. Huvudtanken tycks vara att sex betyder att tillfredsställa sexuella spänningar och behov – oavsett hur detta sker. Därför kan det också talas om att ha "sex med sig själv" som ett uttryck för onani.

Dessutom kan ordet "sex" användas som om det handlade om ett självständigt objekt. Det är möjligt att "ha" sex, "uppleva" sex eller "njuta av" sex. Kan det vara så att vår tids språkbruk bidrar till att lösgöra sexuell aktivitet från både kärlek och möjligheten till fortplantning? Inte minst är det problematiskt om ordet sex – vilket ofta uppfattas som något positivt – används för att beteckna grov omoral. "Sex med minderåriga" låter mycket mer oskyldigt än att begå sexuella övergrepp mot barn.

Även att tala om sexuell läggning, sexuell orientering eller sexuell identitet är ganska nytt i mänsklighetens historia. Vi bör fråga oss om våra sexuella begär och känslor är så viktiga att de förtjänar att bli en del av vår identitet. Dessutom kan man undra hur meningsfullt det egentligen är att jag beskriver mig som heterosexuell eller att någon annan kallar sig homosexuell.

Faktum är att dessa etiketter – de vanligaste är homosexuell, heterosexuell och bisexuell – kan upplevas som mer vilseledande än klarläggande. Jag känner människor som betecknar sig som homosexuella och som förklarar att de kände sig annorlunda redan från puberteten, ja, kanske ännu tidigare. Sedan känner jag till människor som levde i äktenskap i decennier innan de ”kom ut ur garderoben” och trädde fram som homosexuella. Är det då vettigt att hävda att dessa båda grupper har samma sexuella identitet eller orientering?

EN FLYTANDE SEXUALITET

Jag menar inte att begrepp som homosexualitet eller heterosexualitet är meningslösa. Men utifrån ett kristet tänkande vill jag ändå påstå att vi låter våra sexuella känslor och begär bli alldeles för viktiga om vi använder dem för att beskriva vilka vi verkligen ”är” – alltså gör vår sexualitet till vår identitet. Faktum är dessutom att skillnaderna mellan enskilda individer är så stora att etiketterna egentligen inte säger så mycket. På så sätt är det begripligt att Facebook i dag arbetar med dussintals olika sexuella läggningar.

Dessutom är det så att begreppet ”sexuell orientering” används på ett sätt som är anpassat efter en önskan att främja ”jämställdhet” mellan olika sexuella förhållanden – underförstått: det är ganska slumpartat vilken orientering du och jag kan tänkas ha. Däremot ses det som en självklarhet att var och en lever i överensstämmelse med sin ”sexuella identitet”. Men i ett bibliskt perspektiv är Guds plan för sexualiteten den heterosexuella dragningen, eftersom det bara är denna som kan skapa barn och lägga grunden för en familj.

Därtill är självbehärskning och självkontroll ett grundläggande och avgörande ideal när det gäller att vara människa. Släpper man sexualiteten fullständigt fri kan den vålla enorm skada. Ingen kan helt och fullt ”leva ut” alla sina sexuella begär och drömmar. Så är det därför att vi är

beroende av andra människor. Alla som har levt i ett parförhållande under en längre tid vet att det är nödvändigt att tygla sin sexualitet.

Dessutom är det ett faktum att människors sexualitet i olika hög grad kan förändras. I många debatter, till exempel om homosexualitet, vill man gärna hävda att människor är "födda så". Men så enkelt är det inte. Vår sexualitet är komplex. Inom den moderna könsforskningen har man till stor del förkastat tanken på att människans sexualitet är oföränderlig och biologiskt förankrad. De flesta forskare är konstruktivister – i motsats till essentialister – och menar att människors könsidentitet och sexuella identitet är en kulturell konstruktion snarare än en biologisk funktion. Ett konstruktivistiskt perspektiv innebär också att människan inte är "dömd" att leva sitt liv efter den läggning som de har "påtvingsats", utan i hög grad kan välja sin sexuella identitet och livsstil.

Jag är själv skeptisk till ett renodlat konstruktivistiskt perspektiv. De flesta av oss upplever trots allt att vår sexualitet inte är särskilt flexibel, och inte kan förändras hur som helst. Samtidigt finns det många historier om människor som har upplevt en större eller mindre förändring av sin sexualitet. Det västerländska majoritetssamhället är väldigt tolerant mot människor som lämnar sin heterosexuella livsstil och kommer ut som homosexuella. Sådana personer uppfattas gärna som modiga och ärliga – även när ett sådant val gör att äktenskap och familjer splittas. Mycket större motstånd upplever de som berättar att de gått den motsatta vägen – från en homosexuell orientering eller livsstil in i ett heterosexuellt förhållande. Få ser dessutom ut att fundera särskilt mycket på att många människor, inte minst i unga år, kan vara osäkra på sin sexuella identitet och orientering.

Jag har själv mött många kristna som tidigare definierade sig som homosexuella men som inte längre gör det. Jag menar inte att alla som har homosexuella känslor kan uppleva grundläggande förändringar, men det blir också fel att avvisa möjligheten till förändring. Den kände amerikanske psykiatern Robert Spitzer genomförde för ett par decennier sedan en djupgående undersökning av flera hundra homosexuella som hade sökt hjälp för att förändra sin sexualitet. Han visade att en stor andel av dessa hade upplevt en betydande förändring. Det är värt att notera att Spitzer inte är kristen utan tvärtom har haft hög status i homorörelsen, då han 1973 gick i spetsen för att avföra homosexualitet som psykiatrisk diagnos. Efter att han presenterat sin undersökning

om förändrad sexualitet blev han dock starkt fördömd av många homosexuella grupper.

DET ENDA BUDET

Ibland påstås det att klassisk kristen samlivsetik diskriminerar homosexuella – och andra sexuella minoriteter. Det man menar är att heterosexuella har möjlighet att finna den stora kärleken, gå in i ett äktenskap och leva ut sin sexualitet, medan homosexuella inte har den möjligheten.

Enligt min mening är det fel att hävda att Bibeln diskriminerar homosexuella. I stället är det så att Bibeln har ett grundläggande budskap till alla människor – oberoende av livssituation och sexuella preferenser. Det kan sammanfattas som så: "Det sexuella samlivet hör till det livslånga äktenskapet mellan man och kvinna." Detta får konsekvensen att sexuellt samliv utanför äktenskapet är i strid med Guds vilja. Det drabbar både otrohet, sex före äktenskapet och sex mellan två personer av samma kön.

Att Bibeln reserverar det sexuella samlivet till äktenskapet mellan man och kvinna är tydligt i en rad bibeltexter. Det är intressant att notera att varje gång Bibeln talar om "otukt" så hänvisas det till sex utanför de bibliska ramarna. Sedan finns det klart uttalade texter, till exempel Matteus 19:1–10, Första Thessalonikerbrevet 4:3–7 och Första Korinthierbrevet 7:9, som bekräftar denna förståelse av både sexualitetens ramar och äktenskapet som Guds ordning för man och kvinna.

Att leva efter en kristen förståelse av äktenskapet kan vara utmanande för många av oss – ja, kanske för oss alla. Det är bara i sagorna som det enda som behöver sägas om dem som finner en partner är att de "levde lyckliga i alla sina dagar". I den verkliga världen består alla äktenskap även av "onda" dagar. Där det finns människor uppstår det utmaningar, och detta gäller också samlivet.

Dessutom finns det ju många som under större delen av sitt vuxna liv inte kommer att leva i ett äktenskap. Det kan gälla människor med homosexuella känslor och som därför lever som ensamstående. Men det kan också gälla människor som skilt sig eller som helt enkelt inte har funnit någon att dela livet med. Att leva ensam och utan sexuell intimitet kan skapa sorg och saknad i livet. Men det är viktigt att vi inte

tänker oss livet som ensamstående som något slags tragedi. Livet bjuder på utmaningar – när det gäller förälskelse, kärlek, äktenskap och sexualitet – för alla människor. Men i likhet med mycket annat i livet kan det verka som om utmaningarna är något ojämnt fördelade.

AVSLUTNING

Många uppfattar det som att kyrkan i första hand säger en massa ”nej” när den säger något om sex och samliv. Därmed framstår kristna som väldigt negativa till något som är mycket viktigt för oss människor.

Därför är det värt att påminna om att kristna först och främst ska säga ja till *goda samliv*, *goda äktenskap* och *gott sex*. Alla Guds bud, också det som är Guds vilja om sexualitetens ramar, ska *främja* det goda och *begränsa* det onda.

Därför är det viktigt att lyfta fram att sexualiteten är någonting gott som Gud har skapat. Men i en syndig värld kan allt som är gott övergå till något destruktivt. Mat kan skapa övervikt, regn kan skapa översvämningar, sol kan skapa torka – och sex kan vara en väldigt destruktiv kraft i människors liv.

Inom kristen etik måste vi därför skilja mellan gott sex och dåligt (om än ibland angenämt) sex. Gott sex är det som bygger kärlek och sammanhållning i linje med hur Gud har skapat oss – som män och kvinnor. Dåligt sex är sex som på något sätt är skadligt. Det kan skada dig själv, andra människor och/eller ditt förhållande till Gud. Även dåligt sex kan vara angenämt, åtminstone i ett kortsiktigt perspektiv. Men så länge som vi betraktar människor som något mer än djur, styrda av sina instinkter, kan detta inte räcka som moraliskt kriterium. I ett kristet perspektiv är människan skapad för något större än att bara uppfylla sina begär.